OSTRAVSKÁ UNIVERZITA
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

DiDAi9!

Současný český společensko - politický román aneb Co se o zásadních problémech dospělých dozvědí studenti z literatury

Veronika Valíková
Společnost učitelů ČJL

Čtyři romány se společensko - politickým tématem

Jáchym Topol: Peklo neexistuje
Viktorie Hanišová: Hoří ti táta
Ladislav Šerý: Tajný život institucí Marek
Přibil: Děti Václava Havla

Čtyři hrdinové procházejí osobní a pracovní krizí, loučí se se svými rodiči a glosují společenský i politický život kolem nás. Dva redaktoři, jedna spisovatelka, jeden lékař. Mohou být protagonisté zmíněných románů alespoň v něčem zajímaví pro dnešní mládež? Čím? Morálními zásadami? Stylem života? Pracovitostí? Bojem se závislostmi? Způsobem řešení krizových situací? Postojem k politickému vývoji? Mohou se stát pro někoho vzorem?

Jáchym Topol: Peklo neexistuje

Klady románu: obrazný jazyk, strhující děj s prvky magična a hororu

Hrdina: redaktor s poněkud volným vztahem k morálce i práci (milenky, lenost, zanedbávání blízkých). politicky ovšem vyhraněný, přesvědčený o správnosti svého názoru a pohrdající lidmi, kteří mají názor opačný

Kdy a kde: rok dva po začátku vojenského konfliktu na Ukrajině; vztah k Rusku a Ukrajině hraje v románu zásadní roli

Téma otec syn – dvojmo: otec zemře bez synovy účasti, syn chce zemřít za otcovy účasti

Motiv sebeoběti jako nesouhlasu s politickým děním: upálení mladého člověka

Mladý čtenář: hrdina ho nezaujme morálkou, pracovním nasazením ani velkou láskou. Může tu být ideologický průnik. .

K dětství v centru československého disentu kolem Charty 77 se Jáchym Topol vrací i v nové knize Peklo neexistuje, která vyšla letos v únoru. Některé z otcových přátel ztělesnil do postavy Orloje, stárnoucího chartisty. „Pro něj byl předobrazem Vráťa Brabenec, tím undergroundem i vzhledem. Měl jsem ho před očima, když jsem psal," vypráví Topol. Tato postava ve víru zklamání z politického vývoje a obav z dalšího vpádu Ruska na české území vymyslí děravý plán spáchat atentát na tou dobou úřadujícího prezidenta Miloše Zemana. K němu podle něj vzhlížejí dnešní Češi daleko raději než právě k Havlovi.
„Jména politiků, jako jsou Zeman, Klaus, Babiš a Okamura, musela v knize zůstat. Vláčím je tam špínou, vysmívám se jim ústy mých hrdinů," doplňuje Topol, který v románu mísí reálné postavy i události s těmi fiktivními.

Kristýna Matějková: Vláčím Zemana a Klause špínou a upozorňuju na Rusko, je to zatím můj nejlepší román, říká o nové knize spisovatel Jáchym Topol, HN

Viktorie Hanišová: Hoří ti táta

Hrdinka: spisovatelka, má tvůrčí krizi a problém s otcem, který ke stáru propadl (z jejího pohledu) dezinformacím a bludům.

Kdy a kde: tady, v posledních dvou letech Fialovy vlády

Téma „zhlouplého“ otce a dcery, která se to zhloupnutí snaží pochopit až po otcově smrti; rozhodne se ho pomstít.

Motiv sebeobětování: tentokrát se upálí starý muž z tábora dezolátů; důvodem je kontroverzní zákon o činnosti pro cizí moc.

I v tomto románu je pozoruhodné **přesvědčení hrdinky o správnosti jejího názoru.** Kniha ovšem postrádá Topolův magický jazyk a jeho černý humor.

Mladý čtenář: může ho zaujmout způsob života hrdinky, oblékání, proměna; pravděpodobně tu dojde i k průniku v oblasti ídeologie a nepochopení názorů straších lidí. Otázkou je, zda si učitel troufne knihu se studenty rozebírat.

- *Policie za mnou přišla hned druhý den. Položili mi pár otázek, které jsem mohla očekávat: Kdy jsem otce viděla naposledy, zdali měl psychické problémy, pokusil se někdy o sebevraždu, a zeptali se, jestli nevím o někom, kdo by ho mohl k činu navést… Jedna policistova otázka mš však překvapila: byl otec ve spojení s extremistickými skupinami?…*
- *Co jsem vlastně o svém otci věděla? Jestliže nebyl ve spojení s extremisty, proč by se upaloval přesně pět minut před dvanáctou hodinou, během poslední schůze Poslanecké sněmovny před letními prázdninami, na níž se měl projednávat vládní návrh zákona postihujícího „Neoprávněnou činnost pro cizí moc“?*

Ladislav Šerý: Tajný život institucí

Téma: člověk a moc; „statečnost kolektivu“.

Kdy a kde: tady, v současnosti; zmiňován covid i válka na Ukrajině

Hrdina: rozvedený redaktor v instituci zvané Naše malé muzeum; práci dělá víceméně pro obživu; během jednoho dne je vystaven několika zkouškám odvahy, v nichž selže.

Jeho politický názor je opět ostře jasný a hrdina je přesvědčen o jeho správnosti, lidmi s opačným názorem pohrdá. Protože však jde o poněkud nevěrohodného vypravěče a protože všichni jeho kolegové více mluví než konají, není kniha tak výrazná politická agitka, naopak, autor může být podezírán, že se svým postavám s neomylně správným názorem poněkud vysmívá.

Mladý čtenář: Pro studenty je hrdina opět dosti nepochopitelný; novela ovšem obsahuje humor a je psána důmyslným jazykem; sečtělý student by ji mohl ocenit, pokud pochopí autorovu hru.

Marek Přibil: Děti Václava Havla

Téma: Vyrovnání se s předky; otcovství i synovství; minulost a současnost

Hrdina je tentokrát z opačného názorového tábora a je lékař – onkolog. I on řeší smrt rodiče, konkrétně matky; ale vlastně svým způsobem se vyrovnává i s životem a smrtí svého biologického otce.

Kdy a kde:I tento příběh s odehrává v současnosti, na pozadí války na Ukrajině, i tady se hrdina vyjadřuje k politické a společenské situaci.

Stejně jako Topolův protagonista má silnou vazbu na staršího přítele, který mu supluje nefungujícího otce. Jeho trauma neplyne z činu rodiče, ale z minulosti prarodiče.

Mladý čtenář: Ze všech čtyř hlavních postav je Přibilův Daniel asi jediný, kdo by mohl být pro mladé lidi inspirativnílům, kvůli poctivosti, s níž přistupuje ke své práci. Ale mladí lidé ho zřejmě nepřijmou kvůli politickým názorům.

A nyní, o šestatřicet let později, kdy Daniel sedí na lavičce u čerpací stanice (pod nohama plechovka od piva se zbytky pěny, o nšco dál Ukrajinština, ostrá a přerývaná), se ze všech stran ozývá jediné slovo: dezinforamce. Z televizí, rádií, z internetu a poslední dobou často v souvislosti s válkou na Ukrajině.
Na začátku byla zpráva o mrtvém studentovi, která nebyla pravdivá, ale uvedla pravdu do pohybu. Na konci je systém, který se potápí pod tíhou dezinformací.
Daniel to slovo nenávidí. Myslí si o něm to nejprostší. |Dezinformace je buď pravda, která se právě nehodí, nebo lež, která se právě hodí. Rozhodující není obsah, ale držitel mikrofonu.

Srovnání čtyř románů

Všechny čtyři se odrhrávají v současnosti; všechny čtyři zobrazují zásadní problémy posledních let: rozdělený národ, covid, válku na Ukrajině

Všichni čtyři hrdinové se zajímají o politické dění a glosují je. Všem právě umírá jeden z rodičů proto bilancují svůj život. Kromě svobodné spisovatelky všichni řeší nefunkční či rozvedené manželství a především svůj vztah k dítěti.

U Topola prvky černého humoru; Šerý pracuje se satirou. Přibil s historií a kontroverzními tématy.

Pro mladé lidi jsou všichni čtyři hrdinové problematičtí. Z hlediska osobní morálky jsou spíš odstrašujícím příkladem. Lékař Daniel alespoň má rád svou práci.